

# **Gminny Program Wsparcia Osób Niepełnosprawnych i Starszych w Gminie Kowala na 2013r.**

2013-08-12

Kowala

Gminny Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym

## I. PODSTAWA PRAWNA PROGRAMU

1. Art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. 1997 Nr78, poz. 483).
2. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997r. Nr 50, poz. 475).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych. (Dz. U. z 2005r. Nr 19, poz. 167).
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011r. Nr 127, poz. 721, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (tekst jednolity- Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (tekst jednolity- Dz. U. z 2013r., poz. 182 ze zm.)
7. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity- Dz. U. z 2013r., poz. 594).
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jednolity- Dz. U. z 2010r. Nr 234, poz. 1536 ze zm.).

## II. CHARAKTERYSTKA GMINY KOWAŁA

### 1. Dane demograficzne.

Gmina Kowala zajmuje powierzchnię 7 468 ha (74,7 km<sup>2</sup>), liczba mieszkańców wynosi 11 518 osób (w tym 5 769 to są mężczyźni i 5 749 – kobiety), gęstość zaludnienia wynosi 155 osób na km<sup>2</sup> (dane na dzień 31.12.2012r.).

Z danych uzyskanych z Urzędu Gminy Kowala wynika, iż w 2011r. gminę zamieszkiwało 11 392 osoby (5 702 mężczyzn oraz 5 690 kobiet), natomiast w 2012r. 11 518 osób (5 769 mężczyzn i 5 749 kobiet).

Poniższa tabela przedstawia liczbę osób według płci w wieku emerytalnym w latach 2011 i 2012.

Okres	Kobiety w wieku emerytalnym (60<)	Mężczyźni w wieku emerytalnym (65 <)
2011r.	898	424
2012r.	933	441

Z powyższej tabeli wynika, iż liczba osób w wieku emerytalnym wzrasta zarówno w przypadku mężczyzn jak kobiet, co może być związane z wydłużaniem się życia przeciętnego obywatela.

Trudno jest wskazać precyzyjną liczbę osób niepełnosprawnych zamieszkujących gminę. Jedną z przeszkód jest brak jednego podmiotu orzekającego, że dana osoba jest niepełnosprawna. Uznaje się za nią osobę, która legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wydanym przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Równoważnymi orzeczeniami są wydane przez ZUS orzeczenia o niezdolności do pracy, ważne orzeczenia o zaliczeniu do którejś z grup inwalidzkich oraz wydane przed 1 stycznia 1998r. ważne orzeczenia dotyczące niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Osoby posiadające którykolwiek z wymienionych dokumentów są niepełnosprawne prawnie. Z drugiej strony – są także osoby niepełnosprawne biologicznie, których stan zdrowia całkowicie lub poważnie ogranicza normalne codzienne funkcjonowanie, które nie posiadają żadnego z wyżej wymienionych dokumentów.

Z uwagi na to, że jedynym pełnym badaniem, którego wyniki pozwalają ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz umożliwiają ich charakterystykę, są narodowe spisy powszechne, w analizie sytuacji tej grupy ludności gminy Kowala wykorzystano dane ze spisu przeprowadzonego w 2002 roku, ponieważ dane z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011r. zostały opublikowane tylko częściowo, a upowszechnione dane nie zawierają informacji dotyczących osób niepełnosprawnych.

W 2002 roku w gminie Kowala mieszkało 749 osób niepełnosprawnych (428 mężczyzn i 321 kobiet), w tym 615 osób niepełnosprawnych prawnie i 134 osoby niepełnosprawne tylko biologicznie. Udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w ogóle ludności gminy wynosił ponad 7 %.

Poniższa tabela przedstawia strukturę wiekową osób niepełnosprawnych w gminie

<b>Ekonomiczna grupa wieku</b>	<b>Liczba osób</b>	<b>Udział w ogóle osób niepełnosprawnych</b>	<b>Udział w ogóle ludności w danej ekonomicznej grupie wieku</b>
Osoby w wieku przedprodukcyjnym	78	10,41 %	2,65%
Osoby w wieku produkcyjnym	463	61,81%	7,84%
Osoby w wieku poprodukcyjnym	208	27,77%	16,69%

W 2002 roku 463 osoby niepełnosprawne w gminie były w wieku produkcyjnym, co było zjawiskiem niepokojącym. Stanowiły one prawie 8% ogółu ludności gminy będącej w tej ekonomicznej grupie wieku. Liczną grupę reprezentowały również osoby niepełnosprawne w wieku poprodukcyjnym (208 osób), których odsetek wśród osób starszych w gminie wynosił 16,69%.

Z ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Kowala posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w 2013r. wynika, iż zaledwie 10 % pracuje zawodowo, pozostałych 90 % nie podejmuje pracy, jest to bardzo niepokojące zjawisko. Brak

zatrudnienia jest główną przyczyną trudnej sytuacji finansowej w jakiej znajdują się rodziny, w których jest osoba niepełnosprawna.

## 2. Formy pomocy.

Z danych zgromadzonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowali wynika, iż **jedną z głównych przyczyn ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej jest niepełnosprawność**. Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w latach 2011- 2012 oraz w okresie I- VI. 2013r.

Okres	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności
2011r.	557 (100%)	137 (25%)
2012r.	564 (100%)	130 (23%)
I-VI 2013r.	327(100%)	116 (35%)

Z przedstawionych powyżej danych wynika, iż około 1/4 rodzin korzystających z pomocy społecznej dotyka problem niepełnosprawności w rodzinie, natomiast w pierwszej połowie 2013r. taki problem wystąpił aż w 35 % rodzin zgłaszających się o pomoc.

Jedną z form pomocy skierowaną do osób niepełnosprawnych posiadających umiarkowany bądź znaczny stopień niepełnosprawności oraz brak uprawnień do renty z ZUS i KRUS jest **świadczenie w formie zasiłku stałego**, poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z tej formy pomocy w latach 2011- 2012r oraz w okresie I-VI 2013r.

Okres	Liczba rodzin korzystających z zasiłku stałego z tytułu niepełnosprawności	Liczba rodzin korzystających z zasiłku stałego z tytułu wieku
2011r.	54	2
2012r.	63	2
I-VI 2013r.	60	2

Z danych przedstawionych w tabeli przedstawionej powyżej wynika, iż liczba rodzin pobierających zasiłek stały z tytułu niepełnosprawności wzrasta. W 2011r. z tej formy pomocy korzystało 54 rodziny, w 2012r. - 63 rodziny, natomiast do końca czerwca 2013r. - 60 środowisk. Zaznacza się wzrost liczby świadczeń w formie zasiłku stałego.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej znajdujących się w wieku przedemerytalnym i emerytalnym z podziałem na płeć.

Okres	Wiek przedemerytalny		Wiek emerytalny	
	Kobiety (55 – 60 lat)	Mężczyźni (60 – 65 lat)	Kobiety (60 < )	Mężczyźni (65 < )
2011r.	10	9	9	6
2012r.	11	10	6	3
I-VI 2013r.	5	9	2	3

Z przedstawionych danych w powyższej tabeli wynika, iż liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w wieku przedemerytalnym nieznacznie wzrasta, natomiast jeżeli chodzi o wiek emerytalny to liczba osób korzystających maleje (wśród kobiet 33% mniej, natomiast wśród mężczyzn o 50 % mniej).

**Specjalistyczne usługi opiekuńcze** są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Na terenie gminy Kowala tą formą pomocy objętych jest dwoje dzieci z zaburzeniami autystycznymi.

Osobie która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób **może być przyznana pomoc w formie usług opiekuńczych**. Usługi te obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną oraz w miarę możliwości zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Poniższa tabela przedstawia liczbę osób korzystających z tej formy pomocy od 2011r. do VI 2013r. z podziałem na przyczynę udzielenia pomocy

Okres	Liczba korzystających z usług opiekuńczych z tytułu wieku	Liczba rodzin z tytułu	Liczba korzystających z usług opiekuńczych z tytułu choroby	Liczba rodzin z tytułu
2011r.	3		1	
2012r.	2		0	
I-VI 2013r.	0		0	

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest jedną z instytucji udzielających świadczeń z tytułu niepełnosprawności, a są to renty socjalne i renty z tytułu niezdolności do pracy. Poniższa tabela przedstawia liczbę osób korzystających ze świadczeń ZUS z terenu gminy Kowala w 2012r.

Rodzaj świadczenia	Liczba osób	Udział w ogóle
Świadczenia emerytalne	855	63%
Świadczenia rentowe	148	11%
Renty rodzinne	288	21%

Świadczenia i zasiłki przedemerytalne	60	5%
---------------------------------------	----	----

Z powyższych danych wynika, iż 11% świadczeniobiorców ZUS pobiera świadczenia z tytułu niepełnosprawności, natomiast 63 % są to osoby pobierające świadczenia emerytalne.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowali realizuje także **ustawę o świadczeniach rodzinnych**. Jednym ze świadczeń skierowanych do osób niepełnosprawnych jest zasiłek pielęgnacyjny. Świadczenie to przysługuje dzieciom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności, osobom o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osobom z orzeczoną umiarkowaną stopniem od dzieciństwa. Ponadto istnieje również świadczenie skierowane do osób opiekujących się osobami niepełnosprawnymi (niezdolnymi do samodzielnej egzystencji) – świadczenie pielęgnacyjne oraz od lipca 2013r. specjalny zasiłek opiekuńczy. Poniższa tabela przedstawia liczbę świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasiłków pielęgnacyjnych w latach 2011 do VI. 2013r.

okres	Świadczenie pielęgnacyjne	Zasiłek pielęgnacyjny
2011r.	88	243
2012r.	131	254
I-VI. 2013r.	128	247

Z powyższych danych w tabeli wynika, iż ilość zasiłków pielęgnacyjnych w latach 2011r. do VI 2013r. utrzymuje się na podobnym poziomie. Natomiast liczba świadczeń pielęgnacyjnych w 2012r. zwiększyła się znacznie, co spowodowane zostało zmianą ustawy poszerzającą grono uprawnionych do świadczeń.

Od 2010r. przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej funkcjonuje **Klub Seniora**. Powstanie Klubu jest odpowiedzią na duże zainteresowanie ludzi starszych aktywnymi formami spędzania wolnego czasu. W 2010r. Klub Seniora składał się z 15 uczestników, w latach kolejnych przybywało klubowiczów i tak w 2011r. było ich 20, w 2012r. – 30, natomiast w pierwszej połowie 2013r. zapisanych do Klubu jest 35 uczestników.

Wśród różnych form pomocy świadczonych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych lub długotrwale chorych jest także **umieszczenie w domu pomocy społecznej** jako zadanie własne obowiązkowe gminy.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby osób przebywających w domach pomocy społecznej z terenu gminy Kowala w latach od 2011r. do VI 2013r.

okres	Liczba osób przebywających w DPS
2011r.	4
2012r.	6
I-VI 2013r.	6

Mieszkańcy przebywający w domach pomocy społecznej w Kowali według miejsca pobytu w 2011r.:

- 2 osoby w DPS „Dom Kombatanta” w Łaziskach,
- 2 osoby w DPS Jedlanka.

Mieszkańcy przebywający w domach pomocy społecznej w Kowali według miejsca pobytu w 2012r.:

- 2 osoby w DPS „Dom Kombatanta” w Łaziskach,
- 3 osoby w DPS Jedlanka,
- 1 osoba w DPS Dom Weterana Walki i Pracy w Radomiu.

Mieszkańcy przebywający w domach pomocy społecznej w Kowali według miejsca pobytu do końca VI 2013r.:

- 2 osoby w DPS „Dom Kombatanta” w Łaziskach,
- 3 osoby w DPS Jedlanka,
- 1 osoba w DPS Dom Weterana Walki i Pracy w Radomiu.

Z analizy powyższych danych wynika, iż liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej od 2011r. wzrosła o 50 % w latach kolejnych.

### **3. Zdrowie**

Na terenie gminy Kowala funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Świadczy podstawową opiekę medyczną również na rzecz osób niepełnosprawnych. Prowadzi szczepienia ochronne oraz badania profilaktyczne (bilansowe) dla uczniów Publicznych Szkół Podstawowych w Młodocinie Mniejszym i Kowali oraz Publicznego Gimnazjum w Parznicach. Opiekę medyczną w Publicznej Szkole Podstawowej w Mazowszanach sprawuje Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Promocja”, ul. Czarnoleska 10, Radom, opieka medyczna w Publicznej Szkole Podstawowej w Kończycach-Kolonii również jest zabezpieczona.

W zakresie specjalistycznej opieki medycznej mieszkańcy gminy korzystają głównie z usług placówek medycznych funkcjonujących na terenie Radomia, tj.:

- Radomskiego Szpitala Specjalistycznego im. dr Tytusa Chałubińskiego,
- Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Radomiu,
- Samodzielnego Wojewódzkiego Zespołu Publicznych Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej im. dr Barbary Borzym.

### **4. Edukacja osób niepełnosprawnych**

Podstawowym aktem prawnym regulującym kształcenie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej jest ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (tekst jednolity-Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.).

Dziecko niepełnosprawne, posiadające specjalne potrzeby edukacyjne ma prawo do:

- pobierania nauki we wszystkich typach szkół,

- dostosowania treści, metod i organizacji nauczania do swoich możliwości psychofizycznych,
- pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W zależności od rodzaju oraz stopnia zaburzeń i odchyłeń dzieciom i młodzieży organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb, umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację i resocjalizację oraz zapewniają specjalistyczną pomoc i opiekę.

Kształcenie to może jest prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych oraz specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych.

Zasady organizowania kształcenia dla uczniów niepełnosprawnych określone zostały między innymi w:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych. (Dz. U. z 2005r. Nr 19, poz. 167),
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2012r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 0, poz. 204),
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2001r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 61, poz. 626).

Kwalifikacja do odpowiedniej formy kształcenia odbywa się na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072).

W myśl powyższego rozporządzenia dzieci i młodzież z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi kierowane są do odpowiedniej formy kształcenia na podstawie orzeczenia wydanego przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych oraz innych poradniach specjalistycznych.

Wobec powyższego stworzony został system kształcenia uczniów niepełnosprawnych, który stanowi integralną część systemu oświaty w Polsce, uregulowany wymienioną ustawą o systemie oświaty.

### **W gminie Kowala funkcjonuje 7 publicznych placówek oświatowych, w tym:**

- **Publiczne Przedszkole w Kowali**

W przedszkolu jest pięć oddziałów:

- *maluszki (3 - latki),*
- *średniaki (3-4 - latki),*
- *starszaki (4-5 - latki),*
- *starszaki (5 - latki),*



- *starszaki (6 - latki),*

Nauczyciele posiadają kwalifikacje: nauczanie zintegrowane, wychowanie przedszkolne, oligofrenopedagogika. Zatrudniony jest logopeda. W przedszkolu nie ma niepełnosprawnych dzieci.

### **Publiczne szkoły podstawowe:**

- **Publiczna Szkoła Podstawowa w Kowali** – uczęszcza do niej 261 uczniów, w tym niepełnosprawnych 2. Jeden uczeń objęty jest nauczaniem indywidualnym na podstawie orzeczenia o potrzebach kształcenia specjalnego. Obok obowiązkowych zajęć dydaktycznych prowadzone są dodatkowe zajęcia korekcyjno- kompensacyjne oraz gimnastyka korekcyjna i zajęcia logopedyczne. W szkole kadra nauczycielska posiada m.in. kwalifikacje z zakresu: kształcenia zintegrowanego, terapii pedagogicznej, oligofrenopedagogiki, neurologopedagogiki, socjoterapii. Zatrudniony jest również pedagog szkolny i logopeda. Obok obowiązkowych zajęć dydaktycznych prowadzona jest gimnastyka korekcyjna oraz zajęcia logopedyczne.
- **Publiczna Szkoła Podstawowa w Kończycach– Kolonii** - uczęszcza do niej 131 uczniów, w tym 25 dzieci do oddziału przedszkolnego. W szkole zatrudnionych jest 17 nauczycieli, w tym 2 nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie terapii pedagogicznej i 1 nauczyciel oligofrenopedagogiki. Szkoła posiada 7 sal lekcyjnych, salkę do prowadzenia zajęć dydaktyczno-wyrównawczych oraz korekcyjno - kompensacyjnych.
- **PSP w Mazowszanach**  
Placówka liczy 365 uczniów, w tym 74 w oddziałach przedszkolnych, 145 w klasach I-III i 144 w klasach IV-VI, w tym 7 niepełnosprawnych uczniów. Dla 2 uczniów niepełnosprawnych prowadzone są zajęcia rewalidacyjno- wychowawcze. W szkole pracuje 28 nauczycieli, w tym 1 nauczyciel o kwalifikacjach: nauczanie zintegrowane, 1-oligofrenopedagogika oraz 1 pedagog szkolny i 2 logopedów.
- **Publiczna Szkoła Podstawowa w Młodocinie Mniejszym**  
Do szkoły uczęszcza 84 uczniów oraz 15 dzieci do oddziału przedszkolnego. W szkole zatrudnionych jest 3 nauczycieli posiadających kwalifikacje: kształcenie zintegrowane.
- **Publiczna Szkoła Podstawowa w Bardzicach**  
W klasach I- VI uczy się 105 uczniów. Do oddziału przedszkolnego uczęszcza 23 uczniów, 1 uczeń objęty został nauczaniem indywidualnym. W szkole 2 nauczycieli posiada kwalifikacje w zakresie: oligofrenopedagogika, terapia pedagogiczna (2 nauczycieli).
- **Publiczne Gimnazjum w Parznicach**  
W szkole w 19 oddziałach kształci się 422 uczniów, w tym 7 uczniów niepełnosprawnych. Dla uczniów niepełnosprawnych klasy II utworzono klasę integracyjną.

Zgodnie z zasadami tworzenia i funkcjonowania klasa integracyjna liczy od 15 do 20 uczniów, w tym od 3 do 5 uczniów niepełnosprawnych. W klasie pracuje równocześnie dwóch nauczycieli, nauczyciel przedmiotu oraz pedagog specjalny, który pełni rolę nauczyciela wspomagającego.

Pedagog specjalny we współpracy z nauczycielami przedmiotu i za zgodą dyrektora szkoły, dokonuje wyboru przedmiotów, na których będzie wspierał uczniów. Pedagog specjalny modyfikuje program nauczania w oparciu o indywidualny program edukacyjno – terapeutyczny dla ucznia, przygotowuje pomoce dydaktyczne dla uczniów niepełnosprawnych, indywidualne karty pracy i testy, wspiera ucznia podczas zajęć edukacyjnych, systematycznie ocenia postępy ucznia, prowadzi zajęcia rewalidacyjne.

Wszyscy uczniowie objęci są pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formie:

- dostosowania programu nauczania, programu wychowawczego i profilaktycznego do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych z wykorzystaniem form i metod pracy dydaktycznej i wychowawczej,
- zapewnienia odpowiednich warunków do nauki, sprzętu i środków dydaktycznych,
- udziału w indywidualnych zajęciach rewalidacyjnych prowadzonych przez nauczycieli oligofrenopedagogów,
- systematycznych spotkań z psychologiem i pedagogiem.

W szkole do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi zatrudniony jest oligofrenopedagog (nauczyciel wspomagający), psycholog, pedagog szkolny.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najwięcej uczniów kształcących się w szkołach podstawowych oraz gimnazjum, posiada orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, w którym jako symbol przyczyny niepełnosprawności wpisano: 05-R, 03-L, 06-E, 07-S, 08-T, 10-N, co oznacza, że najczęstszą przyczyną niepełnosprawności stanowi: niedosłuch, upośledzenie narządu ruchu, upośledzenie umysłowe, kardiologiczne, i inne. Niektórzy uczniowie posiadają również orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez Poradnię Pedagogiczno- Psychologiczną.

We wszystkich placówkach oświatowych zatrudniona kadra przygotowana jest do zajęć z uczniami niepełnosprawnymi. W Publicznym Gimnazjum, w Szkole Podstawowej w Kowali, Szkole Podstawowej w Mazowszanach zatrudnieni są pedagodzy szkolni, logopedzi bądź psychologodzy, w pozostałych szkołach brak ich.

Ze względu na niedobór oddziałów integracyjnych oraz brak specjalnych placówek oświatowych dla uczniów niepełnosprawnych na terenie gminy Kowala, uczniowie niepełnosprawni mogą korzystać z możliwości kształcenia w szkołach funkcjonujących na terenie miasta Radomia, które położone jest w sąsiedztwie z gminą Kowala.

W radomskim systemie oświaty działają 4 szkoły specjalne:

- 1) Zespół Szkół Nr 1 przy ul. Armii Ludowej 1A,
- 2) Zespół Szkół Nr 2 przy ul. Lipskiej 2,
- 3) Zespół Szkół Nr 3 przy ul. Krychnowickiej 1,
- 4) Ośrodek Szkolno- Wychowawczy Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna im.

Janusza Korczaka przy ul. Grzeczmarowskiego 15.

Na poziomie szkoły podstawowej niepełnosprawni uczniowie mogą pobierać naukę w Zespole Szkół Integracyjnych im. Jana Pawła II przy ul. Wierzbickiej.

Na poziomie ponadgimnazjalnym niepełnosprawni młodzież kształci się w X Liceum Ogólnokształcącym, które posiada 15 oddziałów integracyjnych.

Najmłodsze dzieci niepełnosprawne mogą uczęszczać do przedszkoli nr 19 i 24, gdzie zostały utworzone oddziały integracyjne, zaś w Przedszkolu Nr 3 utworzono 2 oddziały specjalne.

W placówkach tych zatrudnieni są nauczyciele specjaliści – logopedzi, rehabilitanci oraz psychologowie.

Na terenie Radomia funkcjonują 2 ośrodki, które również kształcą uczniów niepełnosprawnych:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących im. ks. Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego przy ul. Struga 86.
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Nieśłyszących im. Marii Grzegorzewskiej przy ul. Wernera 6.

Na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjalnej w Ośrodku Szkolno- Wychowawczym kształcą się dzieci z dysfunkcją wzroku. Funkcjonuje również pracownia wczesnego rozwoju, do której uczęszcza 105 dzieci w wieku do 7 lat. Prowadzone są tu z dziećmi zajęcia terapeutyczne i rehabilitacyjne, integracja sensoryczna oraz ćwiczenia ogólnorozwojowe.

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Nieśłyszących kształci na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjalnej oraz zawodowej.

W Radomiu funkcjonuje 16 szkół wyższych. Najwięcej niepełnosprawnych studentów kształci się na Uniwersytecie Radomskim. Najbardziej oblegane wydziały przez studentów niepełnosprawnych to: wydział ekonomiczny, transportu, nauczycielski i mechaniczny.

Tylko wydział ekonomiczny i nauczycielski są przystosowane do potrzeb niepełnosprawnych studentów i tylko dwa pokoje w akademiku są dostosowane do ich potrzeb.

## **5. Zatrudnienie**

Niepełnosprawność, nawet w stopniu znacznym, nie wyklucza możliwości podjęcia przez osobę nią dotkniętą zatrudnienia. Przeciwnie, zaleca się stosowanie instrumentów, które z jednej strony zmotywują i pomogą osobie niepełnosprawnej być aktywną na rynku pracy, a z drugiej – pokażą pracodawcom korzyści płynące z zatrudnienia takich osób. Zarówno przepisy krajowe, jak i międzynarodowe wskazują na konieczność działań antidyskryminacyjnych i służących wyrównaniu szans osób niepełnosprawnych w dostępie do zdobycia zatrudnienia – kluczowego elementu integracji społecznej i niezależności ekonomicznej.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu na dzień 31 grudnia 2012 r. z terenu gminy Kowala zarejestrowanych było 1 046 osób w tym, 55 osób niepełnosprawnych jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych obejmuje głównie organizację staży, prac interwencyjnych, szkoleń oraz

doradztwo zawodowe. Z różnych form pomocy korzystają także pracodawcy chcący zatrudnić osoby niepełnosprawne, jest to przede wszystkim dofinansowanie kosztów wyposażenia stanowisk pracy. Dzięki temu osoby niepełnosprawne mają większe szanse na zatrudnienie nie tylko na chronionym, ale i na otwartym rynku pracy. Wiele osób niepełnosprawnych decyduje się także na podjęcie własnej działalności gospodarczej, na co mogą również otrzymać finansowe wsparcie.

Bezpośrednio na stopę bezrobocia wpływa poziom wykształcenia. Znacznie trudniej jest podjąć zatrudnienie osobom z niskim wykształceniem.

Poniższa tabela przedstawia poziom wykształcenia wśród osób niepełnosprawnych z terenu gminy Kowala z 2002r.

<b>Poziom wykształcenia</b>	<b>Liczba osób</b>	<b>Udział w ogóle niepełnosprawnych</b>
Wyższe	11	1,46%
Policealne	2	0,02%
Średnie	96	12,81
Zasadnicze zawodowe	168	22,42%
Podstawowe ukończone	354	47,26%
Podstawowe nieukończone	61	8,14%
Nieustalony	2	0,02%

Z danych w powyższej tabeli wynika, iż największy odsetek osób niepełnosprawnych posiada wykształcenia podstawowe (ponad 47 %), następnie zasadnicze zawodowe (22 %). Zaledwie ponad 1% posiada wykształcenia wyższe.

Z ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców terenu gminy Kowala w 2013r. legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności, wynika, iż znaczna część posiada tylko wykształcenie podstawowe (48%), następnie zasadnicze zawodowe (33%), nikt z ankietowanych nie posiada wykształcenia wyższego.

Analizując zagadnienie zatrudnienia należy zwrócić uwagę na aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, a mianowicie obecność na rynku pracy poprzez wykonywanie pracy zarobkowej.

Poniższa tabela przedstawia rodzaj aktywności wśród osób niepełnosprawnych z terenu gminy Kowala. Dane z 2002r.

<b>Rodzaj aktywności zawodowej</b>	<b>Liczba osób</b>	<b>Udział w ogóle niepełnosprawnych</b>
Aktywni zawodowo pracujący	124	9,1%
Aktywni zawodowo bezrobotni	31	2,3%
Bierni zawodowo	1199	88,3%

Nieustalony status na rynku pracy	4	0,3%
-----------------------------------	---	------

## 6. Zakłady pracy

### Zakłady Pracy Chronionej

Głównym celem zakładów pracy chronionej jest stworzenie osobom niepełnosprawnym warunków do pracy zarobkowej. Pracodawca prowadzący działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 6 miesięcy, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej jeśli:

1. wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi:

- co najmniej 40%, a w tym, co najmniej 10% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, albo
- co najmniej 30% niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,

2. obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy:

- odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy,
- uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich

3. jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne,

4. wystąpi z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej.

Decyzję przyznającą status zakładu pracy chronionej wydaje wojewoda. Prowadzący zakład pracy chronionej może na wniosek otrzymać ze środków PFRON:

- częściowe dofinansowanie do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem, że wykorzystywane są one na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych,
- zwrot kosztów: budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych, administracyjnych.

Na terenie gminy Kowala nie funkcjonują zakłady pracy chronionej. Najbliższe tego typu zakłady pracy znajdują się na terenie Radomia.

### Zakłady pracy chronionej działające na terenie Radomia:

- Wytwórnia Betonu. Zakład Pracy Chronionej Chmurzyński J. Radom, ul. Mokra 2,

- CTR Sp. z.o.o. PPHU. Zakład Pracy Chronionej  
Radom, ul. Raclawicka 8/10,
- Zakład Pracy Chronionej SKÓRMAX  
Radom, ul. Waryńskiego 5/7,
- Zakład Produkcyjno Handlowy Tex  
Radom, ul. Czarnieckiego 124,
- PPH Romi Import Eksport Zakład Pracy Chronionej Roman Nowiński  
Radom, ul. Dąbrowskiego 68.
- Trimet August Bąk Sp. J. Zakład Pracy Chronionej  
Radom, ul. Tartaczna 14,
- Emar PW Zakład Pracy Chronionej Adamski Jerzy  
Radom, ul. Idalińska 53,
- PPHU Nasz Produkt Zakład Pracy Chronionej  
Radom, Nowa Wola Gołębiowska 103,
- Zakład Poligraficzny Gromal. Jerzy Grochowicki  
Radom, ul. Ptasia 14.

### **Zakład Aktywności Zawodowej**

Zgodnie z wymogami prawnymi (w tym ostatnimi zmianami w ustawie o rehabilitacji), uzyskanie statusu zakładu aktywności zawodowej warunkuje m. in.: zatrudnienie co najmniej 70% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ogóle zatrudnionych, w szczególności osób skierowanych do pracy przez powiatowy urząd pracy:

- zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, w tym osób, w stosunku do których rada programowa zajęła stanowisko uzasadniające podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej.

Gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, może utworzyć wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę i uzyskać dla tej jednostki status zakładu aktywności zawodowej.

Koszty utworzenia zakładów aktywności zawodowej są współfinansowane ze środków PFRON, organizatora lub z innych źródeł.

Działania zakładów aktywności zawodowej są współfinansowane ze środków PFRON oraz ze środków samorządu województwa w wysokości co najmniej 10%, z tym, że procentowy udział samorządu województwa w kosztach może być zmniejszany, pod warunkiem znalezienia innych źródeł finansowania działania zakładu aktywności zawodowej.

Dofinansowania ze środków PFRON dokonuje samorząd województwa. W powiecie radomskim, niestety nie ma zakładów aktywności zawodowej.

## **III Doświadczenie w pracy z osobami niepełnosprawnymi i starszymi**

### **1. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych**

- **„Trzymając się za ręce możemy więcej”** – to projekt, który podbił serca ekspertów Fundacji Banku Zachodniego WBK. Dzięki otrzymanej dotacji w okresie lipiec-wrzesień 2011r. Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Gminy Kowala we współpracy z GOPS w Kowali zrealizowało zadania, którym przyświecała idea integracji dzieci niepełnosprawnych ze sprawnymi oraz przełamywania barier poprzez wspólne działania a także promowanie tolerancji. Do projektu zaproszono grupę piętnaściorga dzieci. Były to dzieci niepełnosprawne, ich rodzeństwo i wolontariusze. W ramach projektu odbyły się warsztaty fotograficzne i plastyczne dla uczestników projektu oraz wspólny, edukacyjny wyjazd na zamek w Janowcu, podczas którego zostały zebrane materiały fotograficzne do kolejnego wydarzenia artystycznego. Uwieńczeniem projektu była wystawa prac fotograficznych i plastycznych wszystkich dzieci, która została otwarta podczas Światowego Dnia Serca organizowanego przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowali. Wartość projektu 4 000 zł.
- Projekt pn. **„Tworzymy zdrową przyszłość”** realizowany był przez Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Gminy Kowala przy współpracy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kowali w okresie od lipca do grudnia 2012 roku. Projekt skierowany był do 12 osób niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie gminy w wieku 18-64 lat. Celem projektu było podniesienie poziomu umiejętności społecznych i zawodowych wśród niepełnosprawnych uczestników, członków lokalnej społeczności objętych wsparciem w ramach projektu poprzez działanie edukacyjne o charakterze szkoleniowym i promocyjnym. W ramach realizowanego projektu uczestnicy nabyli wiedzę i umiejętności z zakresu obsługi komputera i efektywnego poruszania się po Internecie, zwiększyli wiedzę na temat alternatywnych form zatrudnienia, nabyli umiejętności manualne i pozyskali wiedzę o możliwościach zarobkowego wykorzystania twórczości, ponadto wśród wszystkich uczestników zwiększył się poziom integracji społecznej. Całkowita wartość projektu i dofinansowania wyniosła 47 740 zł.
- Gmina Kowala po raz kolejny wychodząc naprzeciw potrzebom swoich mieszkańców przygotowała drugi wniosek, pn. **„E-Kowala - Nowoczesna Gmina” (2013-2015)** w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Oś priorytetowa 8, Działanie 8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion. Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Głównym celem projektu jest zapewnienie bezpłatnego dostępu do Internetu dla 150 gospodarstw domowych z terenu gminy Kowala, zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu niepełnosprawności i trudnej sytuacji materialnej. Grupę docelową projektu stanowią:
  - gospodarstwa domowe spełniające warunki upoważniające do otrzymania wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej,
  - gospodarstwa domowe spełniające warunki upoważniające do otrzymania wsparcia w ramach systemu świadczeń rodzinnych,

- osoby niepełnosprawne ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności lub z orzeczeniem równoważnym,
- dzieci i młodzież ucząca się z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i społecznej uprawniających do uzyskania stypendiów socjalnych.

Drugim celu projektu jest ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego we wszystkich grupach społecznych i wiekowych poprzez otwarty dostęp do pracowni komputerowych z bezpłatnym Internetem w 2 szkół podstawowych (30 zestawów komputerowych) i świetlicy wiejskiej (5 zestawów komputerowych), z których korzystać będą mieszkańcy wykluczeni cyfrowo stanowiący grupę docelową. Celem lepszego przyswojenia wiedzy i umiejętności z zakresu obsługi komputera i korzystania z Internetu odbędzie się 25 trzydniowych szkoleń, w których udział wezmą wszyscy uczestnicy zakwalifikowani do projektu. Całkowita wartość projektu to kwota 1 501 145 zł, z czego 100% stanowi dofinansowanie z EFRR. Planowany termin realizacji projektu to marzec 2013 – wrzesień 2015.

- **Informator dla osób chorych i niepełnosprawnych**

Od 2011r. na stronie internetowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowali istnieje zakładka informator dla osób niepełnosprawnych i chorych. Zawarto w niej informacje zarówno na temat ulg i uprawnień dla osób z poszczególnymi stopniami niepełnosprawności jak również ważne adresy oraz formy pomocy.

- **Punkt Informacyjny dla Osób Chorych i Niepełnosprawnych**

Przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej działa Punkt Informacyjny dla Osób Chorych i Niepełnosprawnych.

***Punkt czynny w pokoju nr 3:***

***poniedziałek w godz. 15:00 do 16:00***

***czwartek w godz. 8:00 do 10:00.***

Oferta punktu:

- pomoc w wypełnianiu różnego rodzaju wniosków,
- dostarczanie ofert pracy dla osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności,
- wydawanie druków wniosków m.in. o ustalenie stopnia niepełnosprawności lub otrzymanie sprzętu rehabilitacyjnego,
- dostarczanie informacji o instytucjach i organizacjach udzielających wsparcia i pomocy finansowej,
- udzielanie skierowań po poradę prawną i psychologiczną,
- udzielanie poradnictwa socjalnego.

- Od 2010r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej dzięki sponsorom z terenu gminy organizuje **28 września Światowy Dzień Serca**. Uroczystość skierowana jest do rodziców i dzieci niepełnosprawnych. Ośrodek spostrzega, że rodzice dzieci niepełnosprawnych są



sercem, bez którego ich dzieciom trudno żyć. Ten Dzień to czas na podziękowanie im za poświęcenie, uśmiech, wytrwałość, mądrość i cierpliwość w przeżywaniu swojego życia w towarzystwie cierpienia. Podczas uroczystości wręczane są podziękowania Darczyńcom, którzy w pewnym momencie postanowili pomóc drugiemu człowiekowi poprzez nakład finansowy, darowiznę w naturze, czy poświęcenie swojego czasu lub podjęcie ważnej decyzji.

- Od kilku lat co rok organizowana jest zabawa integracyjna dla najmłodszych dzieci z terenu naszej gminy oraz dzieci niepełnosprawnych pn. **Choinka z Uśmiechem**. Uroczystość organizowana jest przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowali przy współpracy z Klubem Wolontariusza. Celem zabawy jest przede wszystkim integracja dzieci oraz dobra zabawa w rytmach muzyki. Całe radosne spotkanie finansowane jest ze środków zebranych od osób prywatnych, większość z nich uzyskuje się ze zbiórki od życzliwych pracowników Urzędu Gminy w Kowali.

- **Obchody Dnia Osób Niepełnosprawnych.** Pragnąc zwrócić uwagę na problemy osób niepełnosprawnych od dwóch lat organizowane są konferencje. 3 grudnia 2012r. uroczystość odbyła się pod hasłem „Świat według niepełnosprawnego. Odczarować mity”. Celem spotkania była promocja wiedzy o potrzebach osób niepełnosprawnych, równość szans osób niepełnosprawnych i zdrowych. Swoim doświadczeniem i wiedzą dzielili się przedstawiciele: Przedsiębiorstwa Społecznego „Gospoda Jaskółeczka”, Radomskiego Oddziału Krajowego Towarzystwa Autystycznego, Stowarzyszenia im. O. Pio w Radomiu, Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego, Fundacji Kawalerów Maltańskich. Ponadto wśród prelegentów znaleźli się kierownik projektu „Tworzymy Zdrową Przyszłość” oraz koordynator współpracy z osobami niepełnosprawnymi, pracownik socjalny GOPS w Kowali. Konferencje z okazji Dnia Osób Niepełnosprawnych weszły do kalendarza cyklicznych imprez gminy.

- Przy GOPS w Kowali spotyka się **grupa wsparcia rodziców z dziećmi niepełnosprawnymi**. Spotkania mają miejsce, co najmniej raz na kwartał i pozwalają na wymianę doświadczeń oraz konsultacje ze specjalistami, a wśród nich z psychologiem, prawnikiem, pedagogiem, przedstawicielami organizacji pozarządowych.

- W marcu br. Zarządzeniem Wójta Gminy został powołany Gminny Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym. Najważniejszym zadaniem Gminnego Zespołu jest stworzenie programu dla osób niepełnosprawnych i chorych oraz osób starszych, dzięki realizacji którego może poprawić się sytuacja osób niepełnosprawnych z terenu naszej gminy. Wśród priorytetów znalazły się takie zagadnienia jak diagnoza środowiska osób niepełnosprawnych na terenie gminy oraz w zakresie ich potrzeb. Ponadto Zespół planuje podjąć działania na rzecz informowania społeczności lokalnej o problemie niepełnosprawności, a także na rzecz podniesienia poziomu empatii. W sierpniu 2013r. została uruchomiona strona internetowa dla osób niepełnosprawnych, na której

planowane są informacje z zakresu prawa, edukacji, pracy oraz poradnictwa. Ze strony będzie można pobrać różne materiały edukacyjne dla dzieci np. bajki terapeutyczne, rysunki do kolorowania.

- **Osoby niepełnosprawne i wolontariat.** W Klubie Wolontariusza działającym przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kowali aktywnie uczestniczy dwie osoby niepełnosprawne. Osoby te angażują się w działania środowiskowe jak również w Świąteczne Zbiórki Żywności organizowane na terenie Gminy Kowala dla najbardziej potrzebujących rodzin.

- **Realizacja wymogów ustawy o języku migowym.**

Urząd Gminy w Kowali umożliwia korzystanie przez osoby uprawnione z pomocy wybranego tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika. Osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się mogą skorzystać z bezpłatnego świadczenia usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN.

W urzędzie gminy zatrudniony jest pracownik posiadający Certyfikat tłumacza języka migowego T1 oraz Certyfikat wykładowcy języka migowego W1 w systemie językowo-migowym (SJM). Osoba uprawniona, wybierając metodę SJM może korzystać na co dzień z usług tłumacza lub zgłasza chęć skorzystania ze świadczenia wskazując metodę komunikowania się, co najmniej 3 dni robocze przed zdarzeniem w Urzędzie Gminy.

Świadczenie usług odbywa się również z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się m.in.: za pomocą poczty elektronicznej, faksu. Informacje o usłudze tłumacza języka migowego dostępne są na stronie internetowej Urzędu Gminy, w języku migowym oraz w Biuletynie Informacji Publicznej i na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy. Strona internetowa dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez zastosowanie przycisków: kontrast i zwiększenie czcionki. Za jej pośrednictwem osoby niepełnosprawne mogą otrzymać dla siebie wszelką informację oraz pobrać druk wniosków i formularzy niezbędnych do załatwienia spraw. Obecnie trwają prace nad pełnym dostosowaniem strony internetowej poprzez wdrożenie standardu WCAG 2.0.

Załatwianie spraw w urzędzie jest zwykłą czynnością, z której korzysta każdy mieszkaniec gminy. Urząd Gminy w Kowali jako urząd przyjazny osobom niepełnosprawnym prowadzi działania na rzecz osób niepełnosprawnych, a szczególnie tych którzy ze względu na swoją niepełnosprawność muszą korzystać z usług tłumacza. Prowadzenie tych działań umożliwia swobodny dostęp do informacji nie tylko przez bezpośredni kontakt z tłumaczem, również poprzez Internet co sprawia, że zostaje zlikwidowana bariera pomiędzy urzędem a osobą niepełnosprawną jako petentem. Realizacja tych działań pozwala osobom niepełnosprawnym na pełną integrację i uczestnictwo w życiu społecznym oraz eliminację zjawiska niezrozumienia problemów osób niepełnosprawnych, które mogą być przyczyną ich społecznej alienacji.

## **2. Działania na rzecz osób starszych**

- Projekt **„Niezapominajka”** realizowany był od 1 lipca 2010r. do 30.09.2010r., finansowany z Programu Polsko– Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowany przez akademię Rozwoju Filantropii w Polsce i Stowarzyszenie Centrum Młodzieży „Arka”. Projekt miał na celu stworzenie mini – ogrodu, miejsca spotkań nowoutworzonego Klubu Seniora w miejscowości Ruda Mała. Otrzymana kwota przeznaczona została na założenie ogródka, tj. zakup krzewów, kwiatów, ławeczki, lampy ogrodowej oraz wycieczkę do Ogrodu Botanicznego w Powsinie. 30 września 2010r. zorganizowane zostało uroczyste zakończenie projektu. Atrakcją spotkania był grill oraz zabawa taneczna z oprawą muzyczną Iłżeckiej Kapeli. Poprzez podejmowane działania: utworzenie Klubu Seniora, realizację projektu „Niezapominajka” seniorzy z naszej gminy mieli okazję do aktywizacji, wypoczynku i spotkań towarzyskich. Działania takie tworzą więzi społeczne, przeciwdziałają uczuciu pustki i odrzucenia, tworzą warunki spędzania czasu wolnego, rozwijają zainteresowania. Działania zapoczątkowane w projekcie nie ograniczyły się jedynie do stworzenia mini ogrodu, ale kontynuowane są stale i tak, co dwa tygodnie w czwartki uczestnicy Klubu spotykają się i omawiają najważniejsze bieżące sprawy oraz planują kolejne przedsięwzięcia.

- Projekt pt. **„Duzi i mali sobie na radość, innym na pociechę”** realizowany był w okresie od 1.08.2011r. do 30.11.2011r. Działania w projekcie pomogły w integracji seniorów z przedszkolakami. Potrafili oni bowiem dzięki swojej energii i radości rozweselić „starszaków”, aby zrozumieli, że podeszły wiek to nie tylko samotność, ale i czas dla realizacji swoich zapomnianych pomysłów i marzeń. Celem projektu była właśnie pomoc seniorom, aby nie byli bierni tylko czynnie angażowali się w życie społeczne, nie czując osamotnienia. Szczególny nacisk położono na wsparcie kondycji nie tylko fizycznej, ale i intelektualnej. Seniorzy mogli korzystać z ćwiczeń gimnastycznych na siłowni pod okiem trenera fitness, a podczas słonecznych popołudni spacerowali po gminie Kowala z kijkami (nordic walking), aby wszystko przebiegało zgodnie z planem, seniorzy mogli skorzystać ze spotkań z lekarzem, czerpiąc naukę o zdrowym stylu życia, a następnie uczyli się jak pomagać w kryzysowych sytuacjach na kursie pierwszej pomocy. W chwilach relaksu przed kolejnym wysiłkiem fizycznym spotykano się na próbach chóru (warsztaty nauki śpiewu), gdzie prezentowano swoje talenty wokalne, a wtedy już śpiewająco można było „wejść w trzeci wieki”. Bardzo miło wspomniane są spotkania z przedszkolakami w Publicznym Przedszkolu w Kowali, w tym podczas wspólnego pikniku na świeżym powietrzu z konkursami pod nazwą „Rywalizacja-pokoleniowa integracja”. Seniorzy są dumni również z debiutanckiego występu przed wymagającą publicznością, jaką są dzieci, kiedy to wystawiali „Baju, baju, bajka”- teatrzyk pt: „Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków”. Dużo zabawy przyniosło również czytanie bajek, spotkanie, dzięki któremu wszyscy zgromadzenie mogli nauczyć się zasad dobrego, uczciwego i szlachetnego postępowania. Ważnym wydarzeniem zrealizowanym dzięki projektowi był wyjazd do Sandomierza w ramach zadania „Ciekawi świata, ciekawi ludzi”. Wszystkie spotkania, które były bardzo częste, dostarczyły seniorom, dzieciom, ale i innym mieszkańcom gminy, mającym styczność z działaniami Klubu, wiele nowych

doświadczeń. Pozwoliły one i ułatwiły ludziom otworzyć się na „świat” i spojrzeć na wszystko z perspektywy dziecka, przychylnie i beztrasko.

- Projekt pn. **„Szczyty zdobywać, piękno odkrywać, dobro dawać, lepszym się stawać”** realizowany był w okresie od 1.05.2012r. do 30.09.2012r., finansowany z Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowany przez Akademię rozwoju Filantropii w Polsce i Stowarzyszenie Centrum Młodzieży „Arka”. Celem projektu było pobudzenie aktywności osób starszych poprzez kontakt z młodymi osobami i rozwijanie pasji dzięki kreatywnym zajęciom. Okazało się, że przewyciężenie pielęgowanej przez lata nieśmiałości u seniorów „bo nie wypada w tym wieku” to nie lada wyzwanie. Młodzież szkolna okazała się idealnym kompanem w tym zadaniu.

Działania zostały podzielone na dwie tury. Pierwszy cykl integrował Seniorów, dał im możliwość ujżenia, że ich życie jest pełne barw i uśmiechu. Odbyły się, cudownie wspomniane, zajęcia z wyrobu biżuterii, warsztaty florystyki, gdzie seniorzy mogli zrobić piękne bukiety wykonane w nietypowy sposób, bo z bibuły. Dużą popularnością cieszyły się zajęcia śpiewu uwieńczone występami na Dniach Kowali. Bardzo miłym oderwaniem od zwykłej codzienności była również wycieczka po najpiękniejszych zakątkach Krakowa. Na uwagę zasługuje również pochwała pani przewodnik, że nasze panie mają zadziwiająco dobrą kondycję, ale znana jest tego przyczyna. To wszystko dzięki wspólnym spacerom „z kijkami (nordic-walking) pod nazwą: „Jestem Seniorem, lecz to nie szkodzi, bo aktywność mą duszę i ciało odmłodzi”. W ramach działań odbyły się również bardzo pomocne warsztaty z zakresu treningu pamięci i autoprezentacji z wykwalifikowanym psychologiem.

W drugim cyklu istotna była współpraca „starszaka” i „małolata” w ramach, której odbyły się bardzo sympatyczne spotkania, na których dzielono się doświadczeniem życiowym. Jednak najmilej wspomniany jest spacer po okolicy, poprzedzony wspólnymi grami i zabawami. Nie spodziewano się, że między osobami o dużej różnicy wieku może dojść to takiego porozumienia. W momencie, kiedy seniorzy snuli opowieści o swoim dzieciństwie uczniowie przysłuchiwali się z zapartym tchem. Wszelkie minione działania przyniosły wiele korzyści uczestnikom jak i całej lokalnej społeczności. Bowiem jeśli śmieje się dziecko, śmieje się cały świat. Jeśli babcie i dziadkowie znają swoją wartość mogą przekazać to swoim wnukom, którzy dzięki nim pewniej będą wkraczać w przyszłość. Młodzieńczy optymizm, zapal do działania udzielił się wszystkim, co pozwoliło umocnić poczucie lokalnej tożsamości i przywiązanie do swojego miejsca na ziemi, poprzez radość, że tu mieszkają tak wspańiałe osoby!

#### IV. MISJA

**„Aby każdy niepełnosprawny i starszy czuł się uczestnikiem gminnej społeczności”????**

#### V. CEL PROGRAMU

Edukacja społeczna w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych, integracja ze społecznością lokalną oraz likwidacja barier w gminie Kowala.

**Cele szczegółowe:**

1. Diagnoza i analiza środowisk osób niepełnosprawnych i starszych.
2. Edukacja instytucji oraz społeczności lokalnej w zakresie niepełnosprawności.
3. Integracja osób starszych i niepełnosprawnych ze społecznością lokalną.
4. Wspieranie instytucji i organizacji w organizowaniu działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
5. Wzmocnienie wiary we własne siły osób niepełnosprawnych i starszych.
6. Promocja działań skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych.
7. Likwidacja barier architektonicznych.
8. Promowanie działań Klubu Seniora działającego przy GOPS w Kowali.

**VI. REALIZACJA PROGRAMU**

L.p.	Działania	Okres realizacji	Realizator	Źródło Finansowania
1.	Diagnoza środowiska osób niepełnosprawnych i starszych.	I-XII. 2013r.	GOPS, Urząd Gminy	Środki własne
2.	Organizacja Dnia Serca.	27 IX. 2013r.	GOPS, Gminny Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	Środki własne, darowizny
3.	Spotkania grupy wsparcia dla rodziców dzieci niepełnosprawnych.	I-XII. 2013r.	GOPS	Środki własne
4.	Szkolenia z zakresu wiedzy nt. niepełnosprawności.	IX –XII .2013r.	Urząd Gminy, GOPS, Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	Środki własne
5.	Prowadzenie strony internetowej.	VIII. 2013 – XII. 2013r.	Urząd Gminy, GOPS, Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	Środki własne
6.	Oznakowanie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych.	V-XII. 2013r.	Urząd Gminy	Środki własne
7.	Konferencja dla osób niepełnosprawnych.	3. XII. 2013r.	GOPS, Urząd Gminy, Zespół do Spraw Pomocy	Środki własne

			Osobom Niepełnosprawnym	
8.	Choinka z Uśmiechem.	II. 2013r.	GOPS	Środki własne, darowizny
9.	Współpraca w ramach realizacji projektu „e – Kowala – nowoczesna gmina”	III. 2013r. – XII. 2013r.	GOPS, Urząd Gminy	Środki własne
10.	Prowadzenie punktu informacyjnego dla osób chorych i niepełnosprawnych.	I- XII. 2013r.	GOPS	Środki własne
11.	Realizacja projektu „Smaki Życia”.	VII – XII.2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS w Kowali, Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Gminy Kowala.	Środki własne, grant, darowizny
12.	Spotkania Klubu Seniora.	I- XII. 2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS w Kowali	Środki własne
13.	Konferencja pod nazwą „Bariery nie dla nas. Zobaczyć radość w pokonywaniu trudności”	XI. 2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS w Kowali, GOPS w Kowali, Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	Środki własne, darowizny,
14.	Zorganizowanie debaty pod nazwą „Żeby chciało się chcieć”.	IX – XII. 2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS w Kowali, GOPS w Kowali, Urząd Gminy, Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Gminy Kowala	Środki własne, darowizny
15.	Organizacja Dnia Seniora	XI. 2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS, Urząd Gminy,	Środki własne
16.	Wyjazd integracyjny dla osób starszych i niepełnosprawnych.	IX. 2013r.	Klub Seniora działający przy GOPS, GOPS w Kowali, Urząd	Środki własne

			Gminy.	
--	--	--	--------	--

## **VII. EFEKTY I REZULTATY PROGRAMU**

W wyniku przeprowadzonych działań przewidywane jest osiągnięcie następujących efektów:

- stworzenie diagnozy środowiska osób niepełnosprawnych i starszych,
- częściowa likwidacja barier architektonicznych,
- oznakowanie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych,
- wzrost wiedzy z zakresu potrzeb osób niepełnosprawnych,
- wzrost poziomu integracji osób niepełnosprawnych i starszych ze środowiskiem lokalnym,
- rozwój efektywnej współpracy z instytucjami realizującymi program wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych,
- wydanie publikacji z przepisami kulinarnymi oraz bloga środowiska osób starszych,
- stworzenie miejsca spotkań osób starszych,
- rozwój umiejętności kulinarnych uczestników projektu „Smaki Życia”,
- poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych i starszych,
- poprawa aktywności społecznej osób niepełnosprawnych i starszych.

## **VIII. ODBIORCY PROGRAMU**

Odbiorcami programu są:

1. Seniorzy z Klubu Seniora działającego przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej.
2. Osoby starsze z terenu gminy.
3. Rodziny, w których występuje problem niepełnosprawności.
4. Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie gminy Kowala.
5. Wolontariusze.
6. Pracownicy instytucji samorządowych oraz przedstawiciele samorządu wiejskiego.

## **IX. REALIZATORZY PROGRAMU**

Koordynatorem programu jest Gminny Zespół do Spraw Pomocy Osobom Niepełnosprawnym przy współpracy z:

1. Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kowali
2. Urzędem Gminy w Kowali
3. Klubem Seniora działającym przy GOPS
4. Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce
5. Stowarzyszeniem Centrum Młodzieży „Arka”
6. Szkołami podstawowymi z terenu gminy
7. Klubem Wolontariusza.

## **X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA**

Źródłem finansowania Gminnego Programu Wspierania Osób Niepełnosprawnych i Starszych są:

1. Budżet gminy,

2. Inne źródła finansowania – środki z Programu Polsko– Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Filantropii w Polsce Stowarzyszenie Centrum Młodzieży „Arka”
3. Darowizny.

## **XI. MONITORING I EWALUACJA**

Ewaluacja ma na celu uzyskanie informacji, czy osiągnięto zakładane rezultaty Programu. Monitoring ma na celu bieżące ustalanie zagrożeń i trudności mających wpływ na prawidłową realizację Programu oraz uzyskanie informacji na temat realizacji planowanych działań w zakresie ich czasu realizacji, założeń, źródeł finansowania oraz przełożenia na osiągnięcie rezultatów Programu. W ramach procesu monitoringu i ewaluacji uzyskana zostanie informacja czy i w jakim obszarze Program wymaga aktualizacji lub zmian postawionych celów.

Przez cały okres realizacji programu prowadzony będzie monitoring i ewaluacja bieżąca. Wójt w terminie do dnia 31 marca 2014r. składa Radzie Gminy Kowala sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych i Starszych z 2013r. oraz przedstawia potrzeby związane z realizacją zadania.

Przewodniczący  
Rady Gminy Kowala

Wiesław Pachniewski